

מסיפורי ההעפלה

ספריה הלאומית
77 A 1863

פלה :
C.4

1950534-40

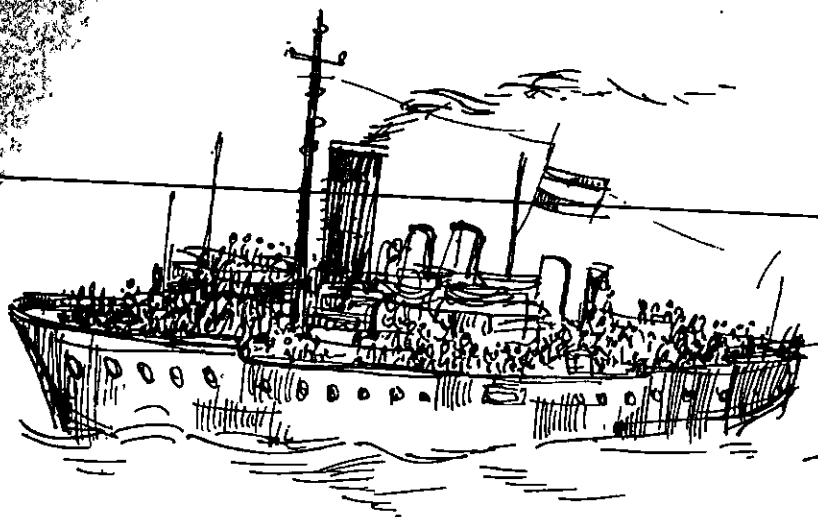
לקט

מרכז ההסברה / שירות הפרסומים

תשליו * 1976

בנתיבי הים

נתיבי הים היו מסלולה המרכזי של התעמלה המאורגנת. חופי היציאה היו, בראשית התנועה ועד פרוץ מלחמת העולם השנייה, בעיקר יוון ויוגוסלביה. כמסך המלחמה התרחב החיקף, בתחילה לעבר הים השחור, לאתר מכן לעבר איטליה, צרפת, צפון-אפריקה, האוקיינוס האטלנטי ועד שבדיה הרחוקה. באופן זה חבקה תנועת ההעפלה את אגן הים התיכון ואת כל חופי אירופה. התהלה היתה באניות קטנות, שנשאו כמה עשרות אנשים. אניות שהביאו עמן מאות נחשבו לתעוה גדולה. בסוף התקופה נמנה מספר המעפילים ברכות מן האניות באלפים. שתיים מן האחרונות באניות נשאו 7,500 איש כל אחת.

הנסיעה בים יצרה "תוו" משלה. הצמיפות הרבה (תחילה הוטענו האניות "רק" פי שנים מן המקובל. בהמשך הוטענו גם פי 5 ו-6), תמרוני ההתחמקות מן הבריטים, תהכרח להחבא, התורנות בשאיפת אוויר על הסיפון, ההכנות לקראת ירידה בחוף או לקראת התנגשות עם הבריטים, תלאות שונות מחוסר ציוד מספיק, ממשש של פליטים עם הבחורים מן הישוב, הצוותות הזרים שתנהיגו לעתים את האניות ועוד ועוד — אלה הם היום מנכסי צאן ברזל של סיפורי ההעפלה.

זרורה לספינת ליווי. הוטל עליה להוביל את מטענם של המפעילים עד לאזור המים הטריים-וליים של ארץ-ישראל ומשם הועבר המטען לספינה גדולה. בתקופה מאוחרת יותר היו מחזורים את הצוותים האיטלקיים לארצם ובחורי פלי"ם עצמם תחלו נוהגים בספינות הגדולות. אך זכתה "פיטרו" לכינויה החדש — "המלווה", והייתה עדת ראה להסענת ספינות רבות, שים נידחים בחלקים שונים של איטליה, — "פלמי"ח", "ברכה פולד", "שבתי לווינסקי", או "שוב" ו"מורדי הגטאות". בכל עת חשה לעזרת ספינות אחרות, שהיו נזקקות לציוד. זכור דלק לספינות המפעילים באיטליה, הייתה זו "פיטרו" הקטנה, שהפליגה לצרפת והבריחה גם מטען דלק ל"אחיותיה" הגדולות.

וט אחד, בחודש דצמבר, הוטל על "פיטרו" להעביר מפעילים לספינה גדולה יותר, שעמדה עליה מגמל סחרים בקרבת מרסייל. מועד הפגישה של שתי הספינות בלב ים נקבע ליום אחד יום חג המולד. משהו לא היה כשורה ומכשיר האלווה בספינה שעגנה בקרבת מרסייל לא פעל. שר"י קיבלה הוראה להאט מהלכה, להתקדם מורתח ולחכות שם עד להוראות חדשות. חלפו ולילה ועקבות הספינה הצרפתית בעלמה. מצבם של המפעילים ב"פיטרו" היה בכל רע. המון, ים והדלק הלכו ואולו. לבסוף, בדליה ברירה, נצטוותה הספינה הקטנה לפרוץ את ההסגר יו. והיא העפילה והצליחה. אולם הים הסוער לא חמל עליה. גלים ועמים הטילו אל חוף סלעי ארץ-ישראל, בקרבת נהריה. במשך ליל ראש השנה הנוצרי הועלו כל נוסעיה בשלום על ים, אולם את הספינה עצמה שוב לא יכלו להציל. היא נעזבה לנפשה התורן שלה בודקו על כאות מחאה.

ול גשר הפיקוד של "פיטרו" הנאמנה מצא למחרת היום משמר בריטי שלט צנעו ועליו כתוב צור: יכאן פעלה ההגנה".

מלחמת "כנסיית ישראל" (המרי העברי) (נובמבר 1946)

י בדרך, כשהיי הספינה היו מאורגנים, פחות או יותר, החלו המפעילים מתכוננים למה שעלול יות להם ליד חופי הארץ. נאניה, חולקה לחמש גורות. בכל גיורה הוקם בית תולים ארעי והרופאים שבספינה חולקו כצוות-קבוצות — כל קבוצה אחראית לבית החולים שבגיורתה. ערכה ותוכנית ההתנגדות לכל פרטיה. המפעילים האסינו בכוחם להילחם, אמונה שנבעה צונם העז לגאולה שלמה — ומהידיעה שחוף מוכנים אנשים לבוא לעזרתם. שהוכנסו למל, סברנו, בכל זאת, שיוירדו אותנו בחיפה. קבוצה קטנה של אנשי צי הורשתה לות על סיפוננו כדי לכוון את האניה בתוך הגמל. איש לא נבע בהם לרעה, אך כשהציע מישור מלחים סיגריה לאחד המפעילים, זרק הלה את הסיגריה הימה. גם הכניסה למל החקשטו המפעילים, במיטב בגדיהם ושרו את השירים הארץ-ישראליים צורים בפיהם: שיר הפלמי"ח, שיר הפרטיואנים ושיר המפעילים... את ספינתנו הביאו למוח וקשרה בין שלוש אניות — ורק ברגע זה הבינונו מה צפוי לנו. ינו את המוני החיילים מוכיבים — הבנו שעומדים לגדשנו. כיתתם החלו חיילים זורמים אל הסיפון. הם ציוו עלינו שנרד מהאניה ונעבור לאניות הגירוש. לסגנו שההתנגדות תתחיל עם הנסיון הראשון להוריד את מישור בכוה.

ואמנם, כשניסו החיילים לפחוב בכוח את המפעיל הראשון, ילד קטן, מיד תחלו המפעילים לתמטיר עליהם קופסאות ובקבוקים. החיילים — 400 בערך — שהיו על הסיפון נסונו מיד. אך חבריהם שעל המזח פתחו באש ומזיריות ופל אייוק ריונבוים, שנפגע במצחו. לידו נמצא כוון פצוע ששני כדורים פגעו בכתפו. הוא אמר: אם אפשר להגיש לי עזרה — הגישו, ואם לאו — אחכה.

רק אחרי שהחיילים פתחו באש, החל ה"קרכ" האמיתי. ממאתיים החיילים שנתרו על הסיפון, החילונו לפרק את הגשק — והשאר הרימו את ידיהם ונכנעו. כשנתגלה שיש הרוג ופצוע — התלו להכות בחיילים. אחד המפעילים היכה פעמיים בראשו של חייל שעמד לידו וזרקו הימה. מיד ירו בו צרור כדורים מהחוף — והוא נפל מת על אחת מסירות המשטרה... כל החיילים הושלכו מהסיפון, כשהם נושאים אתם 40 פצועים, מהם פצועים קשה. רק על גשר רב החובל נשארו 12 חיילים. עמדו שם עם רובים מכודגים, חיורים חזממים. מצבנו הוקל והיינו מוכנים להמשך המלחמה.

הבריטים החליפו את הגודד ה"לוחם" שלהם. שלוש פעמים ניסתה קבוצת הסתערות אחרת, בת 50 חייל — להגיע לסולם, אך מדי פעם נתקלה בברד של בקבוקים, קופסאות ו... צעקות — ונאלצה לסגת.

עמדנו כך שעה ארוכה — ואילו היו האנגלים ממשיכים בשיטה זו יומיים ויותר — גם אז לא היו מצליחים לעלות אלינו.

אחר כשלונו הראשון, חזרו החיילים לשיטה הבדוקה מימי הגירוש הקודמים: הם הצטיידו במסכות גז והחלו ממטיריים על הסיפון פצצות גז. הגזא פגע בכל מקום, מבעד לבגדים חדר, צרב את העוד, ולא כל שכן את העיניים, הגרון, הנחיריים. המפעילים עשו כל מה שביכולתם — אף השליכו בחזרה כ-40 פצצות מתוך המאה שנפלו על הסיפון, אך גם הפצצות הנוותרות הציקו מאד. שש פצצות שנפלו למחסן הגדול גידשו מתוכו את כל שוכניו — 2,400 איש, רובם זקנים וילדים. הגזא פגע בהם גם על הסיפון. רבים התעלפו ורבים התפתלו במכאוביהם, לקול צחוקם של האנגלים. כשהתרוצצו ענן הגז הראשון, המטירו מיד גל שני של פצצות. גם אחר זאת — לא העזו החיילים לעלות. המפעילים לא הראו שום סימנים של כניעה. הם קפצו הימה, התפתלו כמכאובים — אך לא נכנעו.

רק עתה החלו החיילים לעלות על הסיפון. המפעילים עזר ניסו להתנגד להם. אך היה זה קרב בכוחות בלתי שווים לחלוטין. החיילים היכו על ימין ועל שמאל. הבזיון שבמנוסתם והקצף על פצועיהם והחליהם הגבירו את המת זעמם. הם זרקו פצצות גם למחסנים שבהם שוכנו האמהות והתינוקות — אותו יום גולד ה תינוק ה-11 בספינה — וחששנו מאד לגורלם. ההתנגדות נסקה. ארבע שעות נמשכה ההורדה למוח. בזמן ההורדה נערך חיפוש מלווה שרד וסיהור מתעלל. החיילים שדדו כל מה שהיה בידם: טבעות גשואין, תכשיט מיותם שנתרו בידי מישור מהמפעילים, קופסאות סיגריות, עטים נובעים וכו'. הם ניסו להוריד את דגלי הלאום מהספינה — ואגשינו לחמו ונפצעו בהניגם על דגליהם וכוהם.

האניה גשאה דיקה ומזהמת ורק על תורן אחד התנופף קרוע מהסער, דגל קבוצת הילדים והנוער שבספינה. ומקרוב כל כך — אורות הכרמל, צפירת מכוניות עבריות — וחיפה העברית שקטה כל כך...!

רק בלילה ראינו את המדורות שהודלקו על הכרמל — כאילו להזכיר לנו שעוד ישנם יהודים בחיפה, אחים שלא יכלו לעמוד לנו בעת צרה.